

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו שבת פרשת מקץ תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקנ"ו

בסעודה שלישית

משמע, דיש לומר ימים ולא שנים, ויש לומר ימים היינו שנים. ולפי זה לא קשה מידי מכיבוד דכתיב למען יאריכון ימיך, דאם אינו מקיים כיבוד אב ואם, אז הפירוש של יאריכון ימיך היינו ימים ולא שנים. ומעתה יש לתת טעם לשאלת רבי חנינא למה לא נאמר בדברות הראשונות טוב, דיש לומר הואיל והקב"ה בעצמו אמרן ואפילו על תנאי אינו חוזר, אבל בדברות אחרונות שפיר נאמר למען ייטב, היינו אם נקיים, כי משה על תנאי אמרן (עיין רש"י סנהדרין נו: ד"ה כאשר) וכו'.

ולפי זה אתי שפיר המדרש הנ"ל, דלכאורה קשה איך נתוסף ליוסף ב' שנים להיות בבית הסוהר, לפי דרש הקרא קץ שם לחושך, ואיך שינה הקב"ה מטובה לרעה. אך יש לומר דודאי מתחלה נגזר עליו להיות יו"ד שנים וב' ימים, ואחר כך כשסרח ושם מבטחו באדם, נהפך הב' ימים לב' שנים. וזה כוונת המדרש, ויהי מקץ שנתים ימים, וקשה למה אמר כפל לשון שנתים ימים, אלא ודאי כנ"ל דנהפך מימים לשנים, ושפיר קאמר זה שאמר הכתוב קץ שם לחושך כו', דבלא זה אינו מובן דרשת הקרא דקץ שם לחושך, דאיך שינה הקב"ה מטובה לרעה, אבל השתא אתי שפיר כנ"ל ע"כ.

היוצא לנו מזה דתיבת 'יום' שנאמר מפי ה', לפעמים הוא יום ולפעמים הוא שנה, וזה תלוי בהתנהגותם של ישראל, כשנאמר מאת ה' לברכה פירושו שנים, ואם לא זוכין פירושו רק יום. ולהיפוך כשנאמר לעונש פירושו ליום, וכאשר לא זוכין אז מתארך העונש לשנה. וזהו שאמר הכתוב ואותי 'יום' ידרשון, כי בהיות שיש יום שפירושו יום ויש יום שפירושו שנה, על כן הם דורשין ממני שאתנהג עמהם בזה, כגוי אשר צדקה עשה, ומשפט אלקיו לא עזב.

*

והנה ידועים דברי הקדושת לוי (קדושה ראשונה) שכל הנסים וכל ההארות שנתגלה בימים קדמונים מתגלה בכל שנה ושנה. כגון בחנוכה, הנס של חנוכה והחסדים שהיה למתתיהו בן יוחנן כהן גדול, כאשר אנו מדליקין הנרות של חנוכה. ובפורים, מתגלה הנסים והחסדים שנתגלה בימי מרדכי ואסתר, וכן נתגלה בכל שנה ושנה. וכן ההארה בשבועות, נתגלה בכל שנה ושנה קדושת מתן תורה. וכן בראש השנה, נתגלה ההארות בריאת העולם כמבואר בכתבי האר"י ז"ל (פרע"ח שער מקרא קודש פ"ג) וכו'. וזה היה כוונת אנשי כנסת הגדולה, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם 'בזמן הזה', כלומר שאלו החסדים והנסים וההארות

ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה. ולכאורה תיבות 'כהיום הזה' מיותר. וגם אין לו פירוש, כי אנו כבושים בגלות ואין לנו לא פורקן ולא תשועה. וכנראה שנוסח זה תקנוהו אנשי כנסת הגדולה כאשר קבעו שמונת ימי חנוכה, ואז חזרה הבית המקדש לידם של ישראל, ומלכות בית חשמונאי היו שולטים על הארץ, ושפיר קבעו אז שזכו לתשועה ופורקן כהיום הזה, אבל בזמנינו אלה יש להבין מה פירושו.

והנה ידוע קושיית הבית יוסף (סימן תרע) דלמה תקנו חנוכה שמונה ימים, הא ביום הראשון לא היה נס, שהרי מצאו פך שמן ליום אחד. ותירץ שנתמלא הפך או המנורה תיכף ביום ראשון, ושפיר היה בו נס. אך לפי זה תקשה אם כן ביום השמיני לא היה נס, ולמה תיקנו להדליק בו.

ונראה בהקדם לבאר הכתוב (ישעיה נח-ב) ואותי 'יום יום' ידרשון ודעת דרכי יחפצון, כגוי אשר צדקה עשה, ומשפט אלקיו לא עזב, דהוי ליה למימר ואותי 'כל יום' ידרשון. ונראה דהנה פרשתנו מתחלת, ויהי מקץ שנתים ימים (מא-א). ובמדרש (ב"ר פט-א) זה שאמר הכתוב (איוב כח-ג) קץ שם לחושך, קץ נתן ליוסף כמה שנים יעשה באפילה. עוד שם, על ידי שאמר לשר המשקים זכרתיני והזכרתני, נתוסף לו ב' שנים, שנאמר (תהלים מ-ב) אשרי הגבר אשר שם מבטחו ה' ע"כ. ותמוה. וכתב בדברי יהונתן לפרש בהקדם דברי הגמרא (ב"ק נד:) שאל רבי חנינא בן עגיל את רבי חייא בר אבא, מפני מה דברות הראשונות (שמות כ"ב) לא נאמר בהן טוב, ובדברות אחרונות נאמר (דברים ה-טז) טוב, [נגבי כיבוד אב דכתיב בהן למען ייטב לך]. וליישב זאת נקדים עוד מה דאיתא (ברכות ז.) כל דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי אינו חוזר. ולפי זה קשה איך נאמר בדברות למען יאריכון ימיך, הא אפילו לא יקיימו נמי יאריכו ימים, דאפילו על תנאי אינו חוזר.

ויש לומר על פי מה דאיתא בש"ס (שבת קה:) כל המתעצל בהספידו של חכם ראוי לקברו בחייו, שנאמר (יהושע כד-ל) ויקברו אותו וכו' מצפון להר געש, מלמד שרגש עליהן ההר להורגן. אחר כך איתא כל המתעצל בהספידו של חכם אינו מאריך ימים. איתבייה רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן, ויעבדו העם את ה' כל ימי יהושע וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים וכו' (שופטים ב-ז). אמר ליה בבבלי, ימים האריכו שנים לא האריכו. ופריך אלא מעתה דכתיב (דברים יא-כא) למען ירבו ימיכם, הכא נמי נימא ימים ולא שנים. ומשני ברכה שאני. נמצא מוכח דימים תרתי

שהיו אז בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול, נתגלה עד עכשיו בזמן הזה. וגם בנוסח דעל הנסים נאמר גם כן, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, כלומר שכהיום הזה הפורקן והתשועה שהיה אז בימים ההם בימי מתתיהו כו' ע"ש. (וכן הוא בבני יששכר כסלו ד-פא). ופירושו הכתוב (ישעיה יב-ג) ושאתם מים בששון ממעיני הישועה, דישועת ה' הם כמו מעינות הנובעים ישועה מיד ולדורות עולם לכל מי שיצטרך. ואנו ממשיכין זאת בקיום מצות היום, שבוה מורידין השפע מלמעלה למטה.

ובדברי שאול (לחנוכה) כתב לבאר מה דאיתא בשלחן ערוך (או"ח סימן תרפב-א) דיש אומרים כששכח על הנסים בברכת המזון, כשמגיע להרחמן יאמר, הרחמן הוא יעשה לנו נסים ונפלאות כשם שעשית לאבותינו בימים ההם בזמן הזה ע"ש. והקשה בבכור שור (שבת כא.) מגמרא (ברכות ס.) דאין מזכירין מעשה נסים, והיתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד אשתי זכר, הרי זה תפלת שוא ע"כ. אך הטעם דאין מזכירין מעשה נסים, לפי שקשה להקב"ה לשנות הטבע, ומנכיך לו מזכיותיו. אך מבואר בדרשות הר"ן (דרוש ג) במה שאמרו (ראש השנה יא.) בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל, דעל ידי שהימים האלו היו מוכנים לנס, על כן יוכל הנס לבוא, על דרך משל, כלי שלא קבלה חום מעולם קשה שתקבל חום, מכלי אשר קבלה כבר חום. ולכן בניסן שכבר נגאלו, הימים התפעל בהם השינוי, ולכן בניסן עתידין להגאל. ולכן בחנוכה לא שייך אין מזכירין מעשה נסים, דכאן הנס נמשך ממה שהיה נס מקודם ע"ש. ונראה דעל זה רמזו (תהלים סו-ו) נתתה ליראיך נס להתנוסס, שמנס זה יתהוה מעין לנסים רבים בכל דור, וכמו המעין אחר שחפרוה, יוכלו רבים ליהנות ממנה גם ימים רבים אחר זה.

וזוהו הענין שתיקנו חכמים להדליק נר חנוכה בכל יום, כדי להמשיך בזה בכל דור מעין ודוגמא של הנסים של חנוכה, הן בניצוח האויבים, והן בהשפעת ברכה שיתברך גם המועט להיות ממנה כהנה וכהנה. ונראה כי בהיות שנס זה היא הנס האחרונה של הנסים הנגלים, וכמאמרם (יומא כט.) דאסתר היא סוף כל הנסים הניתנים לכתוב, ואחריה בא נס חנוכה, והשפעת הנסים הללו יוצרכו לישראל במשך שנות גלותיהם, אשר אין עוד חזון ונביא. על כן רצו להמשיך כח הנסים הללו לא רק על הימים שבהם אירע הנס, אלא תהא השפעתם על כל השנה, גם כשיעברו ימי חנוכה. ועל כן תיקנו להדליק גם ביום השמיני, אשר בו לא היה עוד נס, שנוכל בזה להמשיך השפעת ימי החנוכה על כל השנה כולה. והגם דבכל מועדי קודש ההשפעה היא רק על אותו יום, מכל מקום כאשר זוכין אז פירושו של יום היא שנה, שבחנוכה יורדת ההשפעה לא רק על אותו יום אלא על כל השנה.

וזוהו שאנו אומרים, ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן 'כהיום הזה', דכמו שתיבת 'יום' יש לו שני פירושים, וכאשר זוכין אז פירושו שנה כולה, כן עשית לעמך ישראל תשועה גדולה, שאם יזכו ימשיכו אותה על כל השנה כולה, שעבור זה תקנו חכמים להדליק גם אחר שעברו ימי הנסים, להמשיך ביום השמיני בההדלקה גם על אחר ימי נס של חנוכה. נזיתכן דבשביל זה אנו קורין אותה בתואר 'זאת חנוכה', כי דבר כזה לעשות זכר לנס ביום שכבר עבר הנס, ולהמשיכו על אחר זמן, דבר כזאת היא רק בחנוכה, וזהו ההמשכה על כל ימי השנה].

*

ג נרמז בזה, מה דמבואר ברמב"ן (סו"פ בא) דזהו הענין שצוה ה' לנו לעשות זכר לנס, כי מעת היות עבודה זרה בעולם מימי אנוש, החלו הדעות להשתבש באמונה וכו', וכאשר ירצה האלקים בעדה או ביחיד, ויעשה עמהם מופת בשינוי מנהגו של עולם וטבעו, יתברר לכל בטול הדעות האלה כולם, כי המופת הנפלא מורה שיש לעולם אלוה מחדשו, ויודע ומשיגה ויכול וכו'. ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה ה' אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו, ובניהם לבניהם לדור אחרון וכו', ולא יהיה פתחון פה לכופר להכחיש אמונת האלקים וכו'. וסיים שם, ומן הנסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בנסים הנסתרים, שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו שכולם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם, בין ברבים בין ביחיד, אלא אם יעשה המצות יצליחנו שכרו, ואם יעבור עליהם יכריתנו ענשו וכו' עכ"ל.

ואם כן תכלית זכרון הנס של חנוכה, אינה מוגבלת רק להימים הללו של הנס, אלא לעורר אותנו על כל השנה כולה להכיר הנסים הנסתרים שנעשה עמנו תמיד, אלא שאין בעל הנס מכיר בניסו (נדה ל.), וכמו שאומרים בתפלה, ועל נסיך שבכל יום עמנו. ובאמת שגם 'כהיום הזה' יש לנו נסים כמו בימים ההם, אלא שאז היו נגלים וכעת הם נסתרים. ולעמך ישראל עשית תשועה גדולה ופורקן 'כהיום הזה', שהם שוין עם הנסים של יום יום, ותמיד אנו חיים בנסים נסתרים הסובבים אותנו.

ואמר וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול. ואין הכוונה רק להלל ולהודות בימים אלו, אלא שנשים אל לבנו מהנסים הנגלים להודות על הנסים הנסתרים תמידים, ובהתבוננות בהנסים של שמונת ימים אלו נבוא להודות ולהלל לשם ה' בכל עת ובכל שעה על הנסים הנסתרים שהם תמידים.

*

וסיים להודות ולהלל לשמך הגדול, דאיתא בגמרא (יומא סט.): למה נקרא שמם אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה, אתא משה אמר הא-ל הגדול הגבור והנורא (דברים יז-י), אתא ירמיה ואמר נכרים מקרקרין בהיכלו איה נוראותיו לא אמר נורא, אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור, אתא אינהו ואמרו אדרבה זו היא גבורותיו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים, ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקדוש ברוך הוא היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין שבעים אומות ע"ש. ובסידור היעב"ץ כתוב, חי נפשי שנס זה גדולה יותר מקריעת ים סוף, איך מתקיים שה אחת בין שבעים זאבים.

ואם כן מתחלה היו תוארים של ה' גדולים במספרם, הא-ל הגדול הגבור והנורא, ושוב באו ירמיה ודניאל וקצרום מלומר גבור ונורא. וכמו כן כאשר באו היוונים לבית ה' ומקרקרין בהיכלו, אמרו איה נוראותיו ואיה גבורותיו. אך כאשר נצחו המלחמה, וראו הנסים הנגליים לעיני כל, אז החזירו עטרה ליושנה, ואמרו שוב הא-ל הגדול הגבור והנורא, ואז חזרו והגדילו תוארי ה'. וזהו שאמרו וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול, כי השיגו אז שהן הן גבורותיו ונוראותיו, שאנו מתקיימים גם עדיין, ולא נתן למוט רגלינו.

הגליון הזה נכתב על ידי

מוה"ר ר' משה יעקב שאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בנישואי בנו למול טוב	מוה"ר ר' אהרן וועבער הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יעקב רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' משה יודא ליכטער הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' יקותיאל יודא פריינד הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט באירוסיו בתו למול טוב	מוה"ר ר' אבא פיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בהולדת בנו למול טוב
מוה"ר ר' שלמה פישער הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בהולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' נחמיה כ"ץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בתולדת בנו למול טוב	מוה"ר ר' שמעון ראטשענבערג הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' יואל אלתר ראבב הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' מרדכי דוד וויטריאל הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מוה"ר ר' אשר אנשיל בינעט הי"ו לרגל השמחה השרויה במועט בתולדת בנו למול טוב